

EL LLENGUATGE

6/IV/1977

Vori o marfil

La conjunció o expressa no solament una alternativa sinó també equivalència. Si diem Una peça de fusta o vori es tracta d'una alternativa: per mitjà de la conjunció o volem indicar que una peça determinada tant pot ésser de fusta com de vori. Però si diem Una peça de vori o marfil, amb la mateixa conjunció indiquem que vori i marfil (la matèria de què és feta aquella peça) són una mateixa cosa. En els títols d'obres literàries trobem un cas particular d'aquesta o d'equivalència: Lau o les aventures d'un aprenent de pilot, Çati o la filla del moliner, en què la o que uneix els dos termes del títol compost indica que cada un d'ells podria servir com a denominació de l'obra.

Podríem pensar, doncs, que una expressió com Una peça de marfil o vori és ambigua, i de fet és així: Qui ignori el significat de la paraula vori, en pot deduir que aquella peça és feta d'una matèria que té dos noms diferents (un d'ells, per cent, amb una variant: ivori), o bé que pot ésser feta de dues matèries diferents. Si conve, però la llengua disposa dels mitjans adequats per a eliminar aquesta ambigüitat: Una peça de fusta o bé de vori. Una peça de vori; o sia marfil.

Però no sempre allò que es pretén per mitjà del llenguatge és la precisió. Més d'un cop, en el llenguatge escrit, en què les afirmacions són més compromeses, allò que es vol és justament l'ambigüitat, l'ambivalència, que els recursos del llenguatge han de servir amb la mateixa eficàcia que a la precisió. Deixant fins i tot de banda els casos maquiavèlics, s'escau a cops de dubtar dels mots que hem triat, que hem reeixit a trobar per a expressar el nostre pensament, de temer que ens puguin traïr. La conjunció o, aleshores, es pot revelar d'una utilitat impagable. L'ús de mots parcialment sinònims units per aquest terme conjuntiu és un recurs —una trampa de l'ofici— amb què eliminem més d'una vacil·lació o d'una temença.

ALBERT JANE